

Ales Debeljak

Sammanhållning och splittring i Europa

Ett slovenskt perspektiv

I stället för ett Europa byggt på solidaritet - såsom när Irland, Portugal och Grekland med framgång integrerades i EU - har vi nu en situation där ingenting utesluter möjligheten att EU:s utvidgning österut kan leda till ett splittrat Europa, där medborgare kategoriseras enligt ursprungsland och köpkraft, skriver Ales Debeljak. Utifrån ett slovenskt perspektiv väger han för- och nackdelar med ett medlemskap och frågar sig vilken roll Slovenien kan spela i ett framtida Europa.

Slovenien firade nyligen tioårsdagen av sin självständighet och av upprättandet av en nationalstat. Det var en unik tilldragelse i det slovenska folkets historia, som efter en lång tradition av begränsad autonomi nådde full nationell suveränitet först 1991, efter ett tio dagar långt krig mot jugoslaviska armén.

För att högtidlighålla tillfället samlades landets ledande statsmän och politiker till en officiell ceremoni på Republikplatsen i Ljubljana. Vi vanliga medborgare firade vår självständighet var och en på sitt sätt. Jag såg på fyrverkeriet över slottskullen på avstånd. Man kunde säga att jag tittade in i det offentliga rummet från tröskeln till mitt privata rum: jag lutade mig mot trädgårdsstaketet framför mitt hus. Men jag var inte ensam - många av mina grannar tittade likaså ut över topparna på de gamla akaciaträden på skolgården tvärs över gatan. Vi hade alla kommit ut ur våra förortshus den kvällen för att följa med det färggranna ljusspelet som skulle påminna oss om den viktiga märkesdagen.

Namnet på gatan där jag bor får mig alltid att tänka på en av de viktigaste faktorerna som påverkar vår tillvaro: *Zvesna ulica*, Unionsgatan. Det påminner mig om något mer än den nu upplösta jugoslaviska federationen, fast det i första hand är den som namnet syftar på. Om det kan inga tvivel råda, om man tänker på vår historia. När sommardagarna blir varmare blir denna historia på nytt påtagligare när jag lyssnar på den "etniska blandningen" av kroatiska, bosniska och romska dialekter som barnen som samlas under gatlampan i hörnet använder i sina bullersamma lekar som ofta väcker irritation i vår traditionella arbetarförort. Nästan varje dag följer jag med dessa ungerskare när jag går ut på gården för att röka en sista cigarett innan jag lägger mig. Under gatlampans svaga sken prövar barnen olika strategier för makt, auktoritet och anpassning i sin tävlan om ledarskapet.

Unionen mellan människor

Men jag föredrar att inbilla mig att namnet på min gata pekar på en mycket mer grundläggande enhet och gemenskap och samtidigt hänvisar till betingelserna för livets fortsättning. Den dolda metaforen får mig att tänka på

något som är grundläggande för den individuella identiteten, och också för den kollektiva: inte bara tolerans utan också förståelse och om möjligt respekt för den Andra. Författaren Marjan Rozanc har på ett rörande sätt skildrat en sådan hänsyn till den Andra i sin populära roman *Ljubezen* (Kärlek, 1979), som utspelas just i min förort. Personerna i romanen, som senare filmades med framgång, är uppdelade politiskt, de hör antingen till "röda" kommunistiska eller "svarta" katolska grupper. Andra världskriget har fört konflikten mellan de två fraktionerna till blodiga ytterligheter. Försoning uppstår i romanen till slut genom kärlek - en skör och oskyldig kärlek som för Rozanc är en ekumenisk kraft. Kärlek kan fungera som solidaritetens grundläggande kitt genom att den går tvärs över de politiska gränserna. Den unga berättaren älskar de kommunistiska aktivisterna med samma avväpnade passion som han känner för de ungdomar som samarbetade med de fascistiska och nazistiska ockupanterna, eftersom det som engagerar, inspirerar och gläder honom mest är hela förortsgemenskapen i alla dess former, med sina inbördes gräl, konflikter och dispyter. Om romanen lär mig något är det att vi behöver stärka det kitt som håller ihop en gemenskap, om den gemenskapen sedan är något omedelbart och konkret, som min förort, eller något mera avlägset och abstrakt, som den slovenska nationalstaten eller den europeiska federation som så småningom håller på att ta form. Förortens mikrokosmos är naturligtvis lättare att föreställa sig - kärleken och solidariteten mellan dess invånare har fått emotionellt laddade och påtagliga former i Rozancs litterära mästerverk, former som på mer än ett sätt fortsätter att påverka livet i vår förort ännu i dag. Men det som här intresserar mig är något mer abstrakt: en större politisk gemenskap, där solidariteten inte bara beror på livserfarenheter och spontan kärlek, utan på ihärdigt tankearbete och kritiska bedömningar.

Ny sammanbindande väv

Detta gäller särskilt nu, när historien om Jugoslavien slutat i en katastrof och när, genom förlustens smärta, ett tillfälle erbjuder sig för en ny start, nya relationer till omvärlden och en sammanbindande väv av ett nytt slag. Det förefaller klart, åtminstone för mig, att det är omöjligt att leva på ett klokt sätt utan en förankring av något slag i den kollektiva existensen, även om det uppenbart är möjligt att dö oklokt i kollektivets namn. Tio år efter självständigheten och utträdet ur federationen, och samtidigt ur det kommunistiska systemet, konfronteras den slovenska nationalstaten nu med det som våra politiska, ekonomiska och mediaeliter oupphörligen säger oss är den centrala frågan för vår kollektiva existens: inträdet i ett nytt sammanhang, en ny federation, en ny enhet - inträdet alltså i EU och Nato.

Vissa reservationer är dock nödvändiga. Först och främst har vi den underordnade ställning som kandidatnationerna tvingas acceptera under EU:s utvidgningsprocess (vi ställs inför något som nära nog är ett ultimatum: acceptera eller låt bli). Jag är likaså misstänksam beträffande EU:s mångomtalade "demokratiunderskott". Jag tänker på det faktum att EU-kommissionen, unionens huvudsakliga beslutande organ, leds av politiker som utnämnts, inte valts. Sedan har vi den svaga europeiska offentliga sfären, som saknar gemensamma media och ett forum för genuin transnationell debatt, inte bara mellan politiker utan också mellan de olika medborgarorganisationerna och särskilt mellan medborgarna själva. En starkare etisk och politisk solidaritet över statsgränserna skulle vara en viktig integrerande faktor när det gäller att utveckla vår känsla för att vi hör ihop och former för denna samhörighet. I detta avseende kan EU:s skamliga passivitet i kriget i ex-Jugoslavien knappast betecknas som slumpmässig. Den var snarare ett omisskännligt tecken på EU-staternas misstro mot Europas *terra incognita*,

den mörka kontinenten inom kontinenten. På de vardagliga uppfattningarnas trivialprosa i Västeuropa innebar det att bosnierna, kroaterna och de andra offren för den serbiska nationalsocialismen inte betraktades som riktiga, genuina, fullblodseuropéer och därför inte var värda den investering som ett organiserat försök att stoppa de pågående folkmorden skulle ha inneburit.

Med beaktande av allt detta är det inte lätt att acceptera upphävandet av en väsentlig del av vår nationella suveränitet eller att överväga följderna av att den övergår till en transnationell enhet som EU, speciellt som den nationella suveräniteten i de postkommunistiska staterna vunnits först nyligen. Detta gäller speciellt för Slovenien som, olikt t.ex. Ungern eller Polen, aldrig i sin historia varit en separat och självständig nation. Medan diskussionen länge pågått i Västeuropa om nationalstatens minskande betydelse inom ramen för globaliseringen hoppade vi slovener på den sista vagnen i nationalismens sista tåg som en legitim rörelse i riktning mot en nationalstat. Det är därför ingen tillfällighet att vi fortfarande huvudsakligen ser oss som tillhörande en etniskt baserad stat, medan de flesta västeuropeiska länder redan i stor utsträckning börjat se sig själva som multikulturella och multireligiösa samfund där den grundläggande principen för det offentliga livet är respekt för lagen och konstitutionen, inte längre etnisk tillhörighet. Det gemensamma livsstilen utgår därför inte längre huvudsakligen från den etniska identiteten utan snarare från idealet om medborgarnas "konstitutionella patriotism" som Jürgen Habermas formulerade.

Nationalism och patriotism

Den etniska identiteten är dock allt annat än ett föråldrat begrepp och den är med säkerhet mer tillgänglig än det diffusa politiska begreppet "konstitutionell patriotism": olikt andra grunder för mänsklig enhet har den den tvivelaktiga fördelen att den naturaliserar historien, d.v.s. betraktar kulturen som ett naturligt fenomen och friheten som ett nödvändigt villkor. Nationalstaten, som upphöjer principen om etnisk enhet på ett sådant sätt att den dominerar och överglänsar alla andra lojaliteter, är det enda framgångsrika gemenskapsbygget i modern tid, såsom Zygmunt Bauman på ett övertygande sätt visar i sin bok *Liquid Modernity* (1999). Nationalismen är den enda ideologi som med ett betydande mått av övertygelse och effektivitet, ofta med våld, genomfört sina ambitioner att utgöra grunden för gemenskapen. Det romantiska idealet om ett folk och ett språk, som innefattar nationens unika oöversättliga och outplånliga anda, har haft speciell framgång i Östeuropa. Här har filosofin att nationen borde förstås som något organiskt, som Johann Gottfried Herder tolkade den, funnit en mycket mer fruktbar jordmån än den betoning av en universell medborgerlig identitet som introducerades av franska revolutionen och upplysningen.

Tanken att ett folks enhet och självrespekt legitimt skulle baseras på etnisk homogenitet har tagit starka intryck av den tyska romantiken. Men vi bör också minnas att nationalstatens framgångar berodde på att den lyckades trycka ned eller krossa alla andra grupper som försökte hävda sig. Den kämpade envist mot provinsiella auktoriteter och lokala traditioner, införde ett enda standardspråk och ett enda historiskt minne. Det åsidosatte alla andra traditioner, från regionala till språkliga, som t.ex. de provençalska och bretagneska språken i Frankrike och de steiriska och istriska dialekterna i Slovenien.

Om vi då enas om att det t.o.m. i dag är relativt svårt att tänka utanför den ram som ges av nationalstaten, eller exaktare uttryckt den etniska traditionen - som

vi kan förkasta men som vi ändå inte kommer ifrån i den moderna världen - skulle det vara klokt att fundera på skillnaden mellan patriotism och nationalism. Utan att klyva akademiska hårstrån är det möjligt att hävda att patriotism är en nationalism som tämjts och civiliserats; den kan t.o.m. vara något ädelt. Patriotismen har beskrivits - på ett speciellt elegant sätt av George Orwell i essän *Politics and the English Language* (1946) - som ett förkastande av de mest oönskade, skamliga och brutala aspekterna i en nationalism som förstås som chauvinism. En nationalist som tror på sin nation som ett förkroppsligande av den högsta Idén, nationen som en metafysisk sanning, vill säkra den kollektiva existensen för dem som är som han. Han gör det med en sådan våldsamhet och ett sådant hat mot andra att han lätt kan drabbas av illusionen att hans egen nations misstag och tillkortakommanden inte är något annat än följer av utländska konspirationer. Patrioten kännetecknas däremot av sin tolerans gentemot kulturell mångfald och speciellt gentemot etniska och religiösa minoriteter och han ser det som självklart att dessa minoriteter följer sina egna traditioner på samma sätt som han inte skäms över att själv tillhöra ett etniskt kollektiv.

Enhet i mångfalden

Trots dessa överväganden - som inte är antieuropeiska, utan snarare euroskeptiska, vilket är en viktig skillnad - förefaller det mig ändå som om det vore bättre för slovenerna att delta i den europeiska integrationen. Jag tror det skulle vara bättre för slovenerna att spela en aktiv roll - också om den var liten - i besluten om de kritiska institutionella processer som behövs för att utforma en europeisk "enhet i mångfald" än att följa dem från utsidan. Vi är ändå ofta maktlösa inför den politiska och ekonomiska, kanske också territoriella, aptiten hos våra grannar, speciellt Österrike och Italien, EU-medlemmar med allt mer populistiska och konservativa regeringar som gärna tar till antieuropeisk retorik.

Samtidigt får vi inte glömma vissa utslag av slovensk självtillräcklighet som i den pågående offentliga debatten i mitt land påminner om en irrationell men stark önskan att ligga med en flicka utan att det får några konsekvenser. Sedan Slovenien lyckats klara sig helskinnat från Jugoslaviens upplösning och det blodbad som följde förklarade både den politiska eliten och allmänheten att landet inte i fortsättningen ville ha något som helst med Balkan att göra.

Efter terroristangreppen mot New York och Washington den 11 september reagerade den slovenska allmänna opinionen med avsky, men det förekom också försiktiga och åtminstone för mig irriterande trångsynta kommentarer om att USA skördat vad landet sått genom sin globala expansionism. Någon transatlantisk solidaritet var det alltså inte tal om. På ett liknande sätt förefaller en betydande del av den slovenska allmänheten att uppfatta ett inträde i EU inte som ett sätt att utveckla nödvändiga bredare relationer - inte bara ekonomiska (vi skulle ha fått lov att utveckla dem också om vi stannat "utanför"), men också politiska, kulturella och sociala - utan snarare som något som innebär en stor risk och kan vara ett sätt för utländska lycksökare att utnyttja vår arbetskraft.

Ironiskt nog omfattar denna olyckliga koalition av nej-sägare till EU både den radikala vänstern (för vilken EU och Nato inte är just något annat än agenter för politisk och militär hegemoni) och den radikala högern (som hävdar att den unika slovenska identiteten, vilken den än skulle vara, kommer att försvinna i en bredare integration, något som slovenerna med nöd undgick i det forna Jugoslavien). Med andra ord vill det slovenska folket inte återvända till

Balkan, är på sin höjd indifferent mot USA om det inte går oss på nerverna och ser EU som en självisk utsugare av våra natur- och mänskliga resurser. Det förefaller alltså som om vi inte skulle höra någonstans!

Enligt min åsikt är en sådan isolationism oacceptabel. Jag behöver bara hänvisa till EU:s historiskt mycket viktiga strävanden att skapa liknande levnadsförhållanden inom hela unionen. I stället för ett medborgarskap som förenar oss med människor med samma språk, mytologi och historia förenar det "dubbla" europeiska medborgarskapet oss inte bara med den egna nationen utan också, mer och mer, med den övernationella ram som byggts upp genom avtalen i Rom, Maastricht, Amsterdam, Schengen och Nice.

Missta er inte: Jag har inga illusioner. Jag är fullt medveten om att dragkampen mellan det "inre" och det "yttre" inte kommer att försvinna genom att Slovenien inträder i EU, den internaliseras i stället. Gränsen kommer att finnas kvar där den funnits, men dess innebörd kommer att förändras. Slovenska medborgares intressen kommer dock kanske att skyddas mer effektivt om de garanteras inte bara av den slovenska konstitutionen, utan också av europeiska lagar och bestämmelser.

Fästningen Europa

Ta t.ex. ett nytt ord för utlänningar som blivit vanligt i dagens Italien: *excommunitari*, d.v.s. de som kommer från länder utanför EU. I enlighet med lagar som reglerar rätten att arbeta har medborgare i EU:s medborgarstater länge haft samma ställning som landets egna invånare överallt i EU (detta är tydligast i idrottens värld, speciellt inom fotbollen). Samtidigt har denna situation lett till en ännu striktare politik i förhållande till dem som befinner sig utanför EU:s yttre gränser. Den nya fästningen Europa, som från insidan ser så fredsälskande ut, ger ett alldeles annat intryck på utsidan. Medborgare i länder som inte anslutit sig till Schengenfördraget behandlas av EU som andraklassmänniskor: de har svårt att få visa eller uppehålls- eller arbetstillstånd; de förpassas till uppsamlingsläger vid EU:s gränser eller utvisas snabbt. Om politiker vill övertyga sina väljare om att utvidgningen av EU österut tjänar det allmänna bästa måste de hålla fast vid välbevakade gränser mot omvärlden, vilket är just vad Schengenavtalet innebär. Om man ska kunna tunna ut de inre gränserna måste de yttre gränserna förstärkas.

För länder i Östeuropa som bereder sig för EU:s utvidgning skulle det däremot vara bättre med mjukare och öppnare gränser mellan dem som är innanför och dem som är utanför. Dirk Schumer hade alldeles rätt när han i en artikel under rubriken "Modernt slaveri" i *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i mars 2001 konstaterade att Polen av historiska, ekonomiska och politiska skäl kan finna det svårt att acceptera en starkare befäst gräns mot Ukraina.

Ungern åter har sedan Trianonfördraget 1920, denna "fred utan ära", baserat sin utrikespolitik på stöd åt hela det ungerska folket, vilket inkluderat de stora ungerska minoriteterna i Rumänien, Slovakien och Vojvodina. Samtidigt har Ungern i allt klarare ordalag uttryckt sina förhoppningar om ett bättre skydd för dess minoriteter inom ett integrerat Europa.

Sloveniens styrande koalition och dess drivande kraft, det liberaldemokratiska partiet som är ett center-vänster-parti, kan när det passar det hänvisa till den progressiva republikanska traditionen som är etniskt blind och som inneburit ett omfattande och berömvärd skydd för landets italienska och ungerska minoriteter. Den slovenska regeringen har däremot inte varit tillräckligt

nationalistisk eller känslig för att ta upp de slovenska minoriteternas beklagansvärda ställning i grannstaterna - dessa minoriteters rättigheter har i snabb takt decimerats i Italien och Österrike (speciellt Jörg Haiders Kärnten). Slovenien har inte heller klarat upp sina gränsproblem med Kroatien, vilket kan bero på att kroaterna hyser en kollektiv avundsjuka gentemot slovenerna som klarade sig ut ur Jugoslavien efter enbart ett kort krig och kunde bli självständigt med sin industriella och sociala infrastruktur i stort sett intakt.

Dagdrömmar om ett Europa utan gränser

Medan införandet av europeiska normer bör ses som ett positivt steg mot modernisering kommer EU:s anammande av de strikta Schengenkraven på de yttre gränserna vid en tidpunkt när kandidatländer fortfarande väntar på att få ansluta sig att få negativa följder. De kommer till synes i det sätt på vilket EU försöker föra över sin egen otrygghet på mycket svagare länders axlar, på de östeuropeiska kandidatländerna. Därför råder inga tvivel om att utvidgningen aktualiserar frågor om Europas gränser, även om det skulle vara på allt sätt trevligare och noblare att dagdrömma om ett "Europa utan gränser". En sådan utopisk fantasi är nödvändig, men det innebär inte att man får förlora insikten om att medan Europas gränser är klart definierade i väst, nord och syd så är de inte alls det i öst.

I detta avseende tror jag att vi inte alls i tillräcklig utsträckning har övervägt strategin att Slovenien eventuellt spelar ut sitt "Balkankort", inte bara ekonomiskt, utan också på kulturens, utbildningens och den vetenskapliga forskningens område. Slovenien kunde t.ex. genom att upprätta ett "Sydosturopeiskt universitet" definiera sig som en europeisk bro för att föra över kunskap, kritiska iakttagelser, information och talanger till de mindre lyckligt lottade delarna av det forna Jugoslavien och Balkan, i stället för att sky regionen som om Slovenien vore en *cordon sanitaire*, ett öde som kan drabba oss i vilket fall som helst.

Högerens främlingshat

Högerpartier gör i dag politik på Europas skiftande gränser, medan vänster- och centerpartier förvirrade ser på. Överallt i Europa har partier med program som riktar sig mot människor som kommer från länder utanför EU vunnit ett betydande stöd i valen de senaste två åren. Till dem hör det danska folkepartiet, Haiders österrikiska frihetsparti, högerblocket i Italien under Silvio Berlusconis ledning, folkpartiet i Spanien, nationella fronten i Frankrike och flamländska blocket i Belgien.

Även om dessa aggressiva högerpartier inte har så mycket gemensamt i politiken delar de målsättningen att göra livet extremt svårt för invandrarna. De skulle helst sända dem tillbaka till sitt ursprungsland och skarpt begränsa blandningen av etniska identiteter. Vi får inte glömma att när de underblåser främlingshat fungerar dessa högerpartier inte så provinsialt att det automatiskt skulle uppstå en allmän motvilja mot deras propaganda.

Enligt min åsikt kan slovenerna motverka en sådan opinionsbildning effektivare om vi är med i EU än genom att ödmjukt vädja utifrån till den internationella opinionens tolerans och förståelse. Låt oss ta t.ex. Jörg Haiders vägran nyligen att respektera Österrikes författningsdomstols utslag om förutsättningarna för tvåspråkiga offentliga skyltar - på tyska och slovenska - i de delar av Kärnten där en stor slovensk minoritet bott i århundraden, eller hans påstående att en stor del av Kärntens slovenier i själva verket inte talar

slovenska utan "vendiska". Om den slovenska folkgruppens storlek på detta sätt skulle fås att minska kunde det bli lättare för honom att underminera dess konstitutionellt skyddade status som etnisk minoritet.

Pengarna duger

Men vi borde inte förbise följande paradox: trots sina hårda antieuropeiska ståndpunkter skulle Haider's frihetsparti aldrig tacka nej till ett tillfälle att få mera pengar, t.ex. genom EU:s strukturfonder för jordbruket, alltså från fonder som inrättats i solidaritetens namn. Det visar Klaus Ottomeyer i sin bok *Die Haider-Show: zur Psychopolitik der FPÖ* (Drava Verlag, Klagenfurt 2000). Haider har också välkomnat de nya möjligheterna till regionalt samarbete med EU-stöd med likasinnade grannar i Sydtyrolen, Veneto och Friuli-Venezia-Giulia, norditalienska regioner där samarbetet över gränserna skulle stärka ekonomin och speciellt turismen.

I stället för att inrikta sina gemensamma krafter på att skapa ett federalt Europa med en hög livskvalitet blir EU mer och mer som de muromgivna små samhällena, gated communities, i USA, där invånarna i välbärgade förorter håller sitt område etniskt och socioekonomiskt homogent med hjälp av beväpnade säkerhetsvakter, höga fastighetspriser och begränsat tillträde. Men det är här inte fråga om någon billig imitation av trender i USA, utan om ett helt europeiskt svar på en verklig utmaning. Vi bör minnas att de europeiska regioner som uppvisar det största motståndet mot utlänningar hör till de ekonomiskt mest framgångsrika regionerna, men de har uppnått denna ställning först nyligen. Varken Österrike eller den italienska regionen Friuli-Venezia-Giulia har på långt när samma antal illegala invandrare som t.ex. de forna kolonialmakterna Frankrike och England.

Fundamentalism av två slag

Detta främlingshat är framför allt moraliskt motbjudande. Men det är på lång sikt också ekonomiskt riskfyllt. På grund av den låga nativiteten i Europa (vi sloverer med 1,2 barn per familj kan gratulera oss, för i detta avseende är vi mycket europeiska!), är ett ständigt inflöde av invandrare nödvändigt för att upprätthålla en hög levnadsstandard. Enligt många prognoser kommer underskottet i arbetskraften under de närmaste åren att förutsätta att immigrationen till EU fortsätter utan att bromsas upp.

Den tyska planen på ett omfattande program med arbets- och uppehållstillstånd för utländska experter utgör ett gott exempel på den konfliktfyllda situationen i moderna europeiska länder. Det centrala draget i sådana konflikter är en motsättning mellan å ena sidan känslan av etniska faror (dessa mörkhyade och på andra sätt annorlunda människor hotar "våra" värden och sociala harmoni) och å andra sidan ekonomins krav (den tyska ekonomins tillväxt hotas om den inte får tillgång till dessa "importerade" experter). Etnisk fundamentalism - och inte bara "tyskhetens idé, utan också "det evigt ungerska", "den tjeckiska själen" o.s.v. - möter den fria marknadens fundamentalism.

Samtidigt har EU:s kandidatländer, Öst- och Centraleuropas postkommunistiska stater, själva blivit mål för en betydande inflyttning, både legal och illegal. Speciellt från det forna Jugoslaviens och Sovjetunionens territorier strömmar människor in, till en del för temporära jobb. Dessa länder var inte förberedda för denna invandringsvåg, vilket gjort chocken att möta människor som är annorlunda oväntad och svår.

Den försvunna mångfalden

Situationen väcker nya frågor om den kollektiva identitetens syfte och mening, speciellt för länder vars huvudstäder och andra stora centra i dag uppvisar en betydligt högre grad av etnisk homogenitet än de gjorde vid föregående sekelskifte. Under 1900-talet undergick städerna Kraków, Prag, Budapest och Ljubljana - både som urbana rum och som fokuseringspunkter för de nationella aspirationerna i respektive land - inte bara modernisering och industrialisering utan också en avgörande transformering i sina kollektiva identiteter: den nationella kulturen, d.v.s. en som var baserad på den valda etniska traditionen, gjordes till den dominerande kulturen.

I regel innebar detta en mer eller mindre våldsamt avgermanisering, vars omfattning antyder hur inflytelserika och mäktiga de preussiska och österrikiska kejsardömena varit. Efter det första världskriget måste t.ex. hälften av de slovenska läroverken sloveniseras eftersom undervisningen gått helt på tyska. I de andra skolorna hade undervisningen före det habsburgska rikets fall skett på både tyska och slovenska. Efter andra världskriget upprättades en ännu större etnisk homogenitet: de infödda tyska befolkningarna i Gottschee-regionen i Slovenien, Sudeterna i Tjeckoslovakien och en stor del av det nuvarande Polen försvann alla i en väldig virvelvind av vedergällning, medan Östeuropas judiska befolkning i förintelsen decimerats till obetydliga rester, huvudsakligen i de större städerna.

Men den kollektiva identiteten är flexibel. Som en "imaginär gemenskap" (Benedict Andersson) kommer dess uteslutningsmekanism till uttryck just i dess vädjan till de mest puristiska formerna för den etniska principen, som den tillämpas av dagens högerextremistiska partier i deras hat mot utlänningar och alla som är annorlunda, speciellt östeuropéer. Det mest perversa i denna mekanism är det sätt på vilket man strävar till att utplåna invandrarnas och de tillfälliga arbetarnas kulturella, språkliga och religiösa särdrag också när man vill utnyttja deras ekonomiska potential och specialiserade yrkeskunskaper. De norditalienska affärsmän, hotellägare i Kärnten och flamländska köpmän som föraktar utlänningar utan tjocka plånböcker blir ändå rika genom att exploatera dessa samma illegala invandrare och säsongarbetare, utan vilka deras affärsverksamhet inte längre skulle vara lönsam.

När privilegierade främlingshatare fördömer utländska arbetare, trots att dessa föraktade utlänningar sist och slutligen gör dessa främlingshatares liv bekvämare, är det en ny form av europeisk skenhelighet. Det är dock en form av skenhelighet som har framgång vid valurnorna. Vänster- och centerpartierna reagerar på den nya situationen antingen tveksamt eller neurotiskt. Högerpartierna har därför kunnat vinna nya röster i de rum som andra lämnat öppna. Moderater och liberaler har nog lyckats konstruera en fiendebild av högerextremisterna, men de har inte själva kunnat samla sig för verkliga program för solidaritet med "de nya demokratierna" i Östeuropa, denna inkarnation av det Andra, som Slavoj Žižek konstaterar i sin bok *More Hatred, Less Love* (Belgrade Circle Press, Belgrad 2001). I stället har de nöjt sig med fraser.

I stället för ett Europa byggt på solidaritet - såsom när Irland, Portugal och Grekland med framgång integrerades i EU - har vi nu en situation där ingenting utesluter möjligheten att EU:s utvidgning österut kan leda till ett splittrat Europa, där medborgare kategoriseras enligt ursprungsland och köpkraft. Frågan är om vi slovenier kommer att uppleva detta splittrade Europa inifrån. Vi gör det redan på ett eller annat sätt utifrån.

Published 2002-08-06
Original in English
Translation by Peter Lodenius
Contribution by Ny Tid
© Ales Debeljak, Ny Tid
© eurozine